

International Journal of Languages' Education and Teaching

ISSN: 2198 - 4999, GERMANY

December 2015, Volume 3, Issue 3, p. 11-27

THE VIEWS OF TURKISH TEACHER CANDIDATES ON VALUE AND VALUE EDUCATION

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DEĞER VE DEĞER EĞİTİMİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

*Ahmet Zeki GÜVEN*¹

ABSTRACT

Meeting social integration and cooperation, creating more healthy and qualified society is possible with individuals of the society as a result of internalising values and transferring these values to next generation. The society which protects its own values and transfer them into next generation will continue their existence in future. The most effective way of reaching this success occurs as a result of qualified value education be given to individuals. There is a great responsibility for both family and schools in terms of effective and productive value education. Especially, schools could make value transformation be more meaningful with not only just theoretic education but with practical education. At this point, there is also a great responsibility for teachers. Teachers being a role model for students and performing value education with different activities can obtain more effective and more productive results at this point. Teachers' courses taken in undergraduate education and in-service training in their career play an important role in this situation. So, the views of Turkish teacher candidates on value and value education was tried to be determined in this study. Semi-structured interview form based on qualitative method was used for data collection in the research. So, semi structured interviews were made with 15 students in 4th grade who study in Akdeniz University, Faculty of Education, in the department of Turkish Language Education and these interviews were decoded by noting and using voice recorder. Content analysis was used in data analysis. As a result of the research, Turkish teacher candidates in interview stated that values are common customs and traditions holding society together and passing down from generation to generation. Also, Turkish teacher candidates indicated priority values which must be taught to middle school students as love and respect. Turkish teacher candidates who stated that there is no practice for value education in their training schools emphasised that especially, dramatisation and discussion methods must be benefited for teaching values more effectively and productively. Turkish teacher candidates stated that observation and interview with students' family are the easiest way of determining whether middle school students gain any value or not. According to Turkish teacher candidates material examples which can be used for value education are short films, pictures and photos.

Key Words: Turkish teacher candidates, value, value education.

¹Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, ahmetzekiguven@hotmail.com

ÖZET

Toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanması, daha nitelikli ve daha sağlıklı toplumların oluşması, değerlerin o toplumda yaşayan bireylerce içselleştirilmesi ve bunların sonraki kuşaklara aktarılması ile mümkündür. Sahip olduğu değerleri koruyan ve bunları sonraki nesillere aktarabilen toplumlar, gelecekte de varlıklarını devam ettirebileceklerdir. Bunu sağlamanın en etkin yolu da bireylere verilecek nitelikli değer eğitiminden geçer. Değer eğitiminin etkin ve verimli bir şekilde yapılmasında aile ve okullara büyük sorumluluklar düşer. Özellikle okullar sadece teorik değil uygulamaya dönük çalışmalarla değer aktarımını daha anlamlı hale getirebilirler. Bu noktada da öğretmenlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Özellikle öğrencilere olumlu rol model olan ve farklı etkinlerle değer aktarımını gerçekleştiren öğretmenler, bu noktada daha etkin ve daha verimli sonuçlar elde edebileceklerdir. Burada da öğretmenlerin gerek lisans eğitimleri döneminde aldıkları dersler, gerekse meslek hayatlarında katıldıkları hizmet içi eğitimler önemli roller oynamaktadır. Bu amaçla bu çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının değer ve değer eğitimi üzerine görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın verileri nitel yönetime dayalı yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Bu amaçla çalışmada Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü 4.sınıfında okuyan 15 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, bu görüşmeler not etme yöntemiyle ve ses kayıt cihazıyla kaydedilerek deşifre edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, görüşmeye katılan Türkçe öğretmeni adayları, değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılan, toplumu bir arada tutan ortak gelenek ve görenekler olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca Türkçe öğretmeni adayları ortaokul öğrencilerine öğretilmesi gerekli öncelikli değerlerin sevgi ve saygı değerleri olduğunu belirtmişlerdir. Stajyerlik eğitimi için gittikleri okullarda değer eğitimine yönelik herhangi bir uygulama yapılmadığını belirten Türkçe öğretmeni adayları, değerlerin etkili ve verimli bir şekilde öğretilmesi için özellikle dramatizasyon ve tartışma yönteminden yararlanmak gerektiğini vurgulamışlardır. Görüşmeye katılan Türkçe öğretmeni adayları, ortaokullarda öğrencilerin herhangi bir değeri kazanıp kazanmadıklarını belirlemenin en kolay yolunun gözlem yapmak ve öğrencilerin aileleriyle çeşitli görüşmeler yapmak olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarına göre değer eğitiminde kullanılacak materyal örnekleri, kısa filmler, resimler ve fotoğraflardır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretmeni adayları, değer, değer eğitimi.

1. GİRİŞ

Sosyal bilimlere ilk defa Znaniecki tarafından kazandırılan, Latince “kıymetli olmak, güçlü olmak” anlamlarına gelen değer kavramı *valere* kökünden türetilmiş (Bilgin, 1995) olup davranışlara rehberlik eden ilkeler, inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar anlamına gelmektedir (Halstead ve Taylor, 2000). Bir diğer tanımla değerler, belirli durumlarda, tercih edilen hayat tarzı ve davranış şekilleri hakkında seçimlerimizi ya da olayları ve davranışları değerlendirmemizi yönlendiren derecelendirilmiş görüşler ve inançlardır (Rokeach, 1973; Kluckhohn, 1951; Schwartz ve Bilsky, 1987). Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri, her toplumun sahip olduğu bu değerleri korumaları ve sonraki kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarabilmelerine bağlıdır. Değerler; bireylerin davranışlarını ve ilişkilerini değerlendirmelerinin yanısıra daha bir çok hareketin de belirleyicisidir. En genel kapsamda bakıldığında değerler şu işlevleri yerine getirmektedir (Fichter; 2009):

-Değerler, bireyin yaşamış olduğu toplumda, diğer insanların gözünde nerede durduğunu bilmesine yardımcı olur.

-Değerler, bireylerin dikkatlerini çekerek onları, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür öğeleri üzerine odaklandırır.

-Bireye toplumda sosyal olarak kabul edilebilir davranışların şemasını gösterir. Bu sayede bireyler davranış ve düşüncelerini en iyi hangi yollarla gösterebileceklerini kavrayabilirler.

-Bireylerin sosyal rollerini seçmesinde ve bu rolleri gerçekleştirmesinde onlara rehberlik eder, ilgi yaratır ve cesaret verirler.

-Değerler toplum içerisinde sosyal kontrolü sağlarlar. Bu sayede bireyleri gelenek, görenek, töre ve âdetlere uymaya yönlendirerek doğru şeyleri yapma noktasında bireyleri cesaretlendirir.

-Değerler, bağlı bulunduğu toplum içerisinde dayanışma aracı olarak işlev üstlenirler.

Görüldüğü üzere değerlerin insan davranışlarını belirleme, onları etkileme, toplumsal ilişkileri düzenleme ve toplumun gelişip ilerlemesini sağlama gibi işlevleri vardır. Değerlerin bu yönleri eğitimcilerin ve toplumbilimcilerin değerlere özel önem vermelerini ve değerlerin eğitim programlarına yerleştirilmesini gerektirmektedir (Güven, 2014). Özellikle son yıllarda ülkemizde öğretim programlarına değer eğitimi konusu örtük bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu noktada öğretim programlarının yanı sıra öğretmenlere de büyük görevler düşmektedir. Öğretmenler, değer eğitimi sürecinde öğrencilere olumlu rol modeller olabilmeli, öğrencilerini bu süreçte desteklemelidirler. Öğretmenlerin özellikle, okul içinde ve okul dışında değerleri doğru bir şekilde yansıtan örnek modeller olmaları, ahlâki sınıf ortamları oluşturmaları, derslerde farklı stratejiler kullanarak sınıf içlerinde, sınıf dışlarında değerlerin öğrencilere kazandırılmasına ilişkin çeşitli uygulamalar yaptırmaları değer eğitiminin başarıya ulaşmasında önemli katkılar sağlayacaktır. Öte yandan değer eğitiminde dikkat edilmesi gereken nokta, değer eğitiminin sadece okullarda yapılmasının yeterli olmayacağıdır. Özellikle aileyi içine almayan, aileden bağımsız olarak yapılacak değer eğitiminin bir yanı eksik kalacak, okul ile aile arasında kalan birey ikilem yaşayacaktır. Bu nedenle değer eğitiminin etkin ve verimli bir şekilde yapılabilmesi için okul ile aileler arasında etkili bir iletişim ve koordinasyon sağlanmalı, süreç aile ile birlikte yürütülmelidir.

Özetle değer eğitiminin temel amacı, değerlerin öğrencilerce içselleştirilmesi ve bu değerlerin öğrencilerde kalıcı izli davranışlar haline gelmesini sağlamaktır. Değerlerin öğretiminde yaşantıların da rolünün büyük olduğu düşünüldüğünde öğretmenlerin öğrencilerine değerlerle ilgili günlük hayatta uygulamalar yapmalarına fırsat vererek bunları desteklemeleri değerlerin öğrencilerce içselleştirilmesini sağlayacaktır (Aydın, 2010).

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Son yıllarda gerek dünyada gerekse ülkemizde toplum içerisinde yaşanan problemler, cinayet, hırsızlık, gasp, dürüst olmama gibi, insanların birbirlerine olan güvenini azaltmış, bu da toplumsal birlik ve beraberliğin zarar görmesine neden olmuştur. Özellikle sağlıklı ve nitelikli bir toplum yetiştirebilme ve bu toplumları gelecek kuşaklara aktarabilmenin yolu etkili ve verimli bir şekilde yapılacak değer eğitiminden geçmektedir. Değerleri kavramış ve bu değerleri içselleştirmiş bir bireyin sağlıklı bir toplumun temeli olduğu düşünüldüğünde değer eğitiminin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Buradan hareketle dünyada pek çok eğitim programına değer eğitimi örtük ya da açık bir şekilde eklenmiştir. Ülkemizde de son yıllarda özel olarak önem verilen bir konu haline gelen değer eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından

düzenlenen Milli Eğitim Şurasında “Eğitimin 2023 Vizyonu” başlığı altında ele alınmış, konuyla ilgili okullarda değer eğitimi uygulamalarına, etkinliklere ve çalışmalara hız verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda düşünüldüğünde özellikle ders içi ve ders dışı etkinliklerle değerlerin öğrencilere aktarımı ve bunların öğrencilerce içselleştirilerek davranış haline getirilmesi değer eğitiminde en temel amaç haline gelmiştir. Haftada 5 saatlik ders dilimiyle programda en fazla yer alan dersin Türkçe dersi olduğu düşünüldüğünde Türkçe öğretmenlerine değer eğitiminde düşen görev de daha iyi anlaşılacaktır. Bu nedenle okullarda etkili ve verimli değer eğitiminin yolu iyi öğretmenlerden geçmektedir. Özellikle sadece Türkçe eğitimi alanında değil, değer eğitimi alanında da kendisini yetiştirmiş, öğrencilerine olumlu rol modeller olan öğretmenler değer aktarımında da önemli roller üstlenecektir. Bu nedenle bu öğretmenlerin yetiştirildikleri lisans programları da önem arz etmektedir. Bu amaçla bu çalışmada Türkçe eğitimi programı lisans 4. sınıf öğrencilerinin değer kavramı, bu değerlerin aktarımı ile değer eğitimi üzerine düşüncelerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların Türkçe öğretmeni adayları, Türkçe öğretmenleri ve eğitim fakültesindeki akademisyenlere yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı Türkçe öğretmeni adaylarının değer kavramı ve değerlerin aktarımı ile değer eğitimi üzerine düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu temel amaç çerçevesinde, şu araştırma sonuçlarına yanıt aranmıştır:

1. Türkçe eğitimi lisans programı son sınıf öğrencilerinin değer kavramı üzerine düşünceleri nelerdir?
2. Türkçe öğretmeni adaylarına göre okullarda öğretilmesi gereken öncelikli değerler nelerdir? Bunun nedenleri neler olabilir?
3. Türkçe öğretmeni adaylarının staja gittikleri okullarda değer eğitimiyle ilgili sınıf içi ve sınıf dışı tanık oldukları uygulamalar nelerdir?
4. Türkçe öğretmeni adaylarına göre Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılacak öğretim yöntem ve teknikleri nelerdir?
5. Türkçe öğretmeni adaylarına göre ortaokul öğrencilerinin istenilen değerleri kazanıp kazanmadıkları nasıl anlaşılır?
6. Türkçe öğretmeni adaylarına göre Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılacak materyaller nelerdir?

4. YÖNTEM

Birbirinden farklı bakış açılarının yanı sıra Türkçe öğretmeni adaylarının değer algıları ve değer eğitimine bakış açılarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu araştırma deseninde küçük bir grupta çalışılırken derinlemesine bilgi, kavrama ve analiz elde etme amaçlanmıştır.

4.1. Araştırma Grubu (Örneklem)

Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim-öğretim yılı Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında öğrenci olan toplam 15 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Bu öğrenci grubunun 6'sı erkek, 9'u kızdır. Örneklem oluşturulurken gönüllülük esas alınmış, kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem sayesinde araştırma hız ve pratiklik kazanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kişisel Bilgileri

Cinsiyet	f
Kadın	9
Erkek	6

4.2. Veri Toplama Aracı

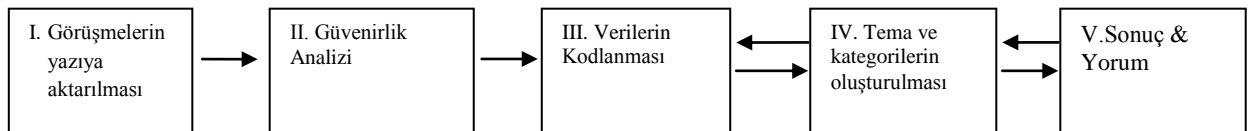
Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen toplamda 6 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formda yer alan açık uçlu soruların taslağı oluşturulduktan sonra değer eğitimi alanında uzman iki akademisyen personele bu taslak görüşme formu sunulmuş, onlardan alınan dönütler doğrultusunda forma son şekli verilmiştir. Uzman görüşü ile veri toplama aracının içerik geçerliliği sağlanmıştır. Ayrıca görüşmeye katılan Türkçe öğretmeni adaylarından bir saatlik ders planı hazırlamaları istenmiş, bu plan hazırlanırken de planın temeline bir değer alınması ve bu değer üzerine dersin planının yapılması istenmiştir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarından alınan bir ders saatlik plan da incelenmiş, bunlara ilişkin veriler de bulgular kısmında yorumlanmıştır.

4.3. Veri Toplama Süreci

Görüşmeler 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında araştırmacı tarafından gönüllülük esas dikkate alınarak oluşturulan gruplar ile yukarıda belirtilen görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Her görüşmenin başlangıcında araştırmacının amacı katılımcılara açıklanmış ve sorularla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Ardından gruptaki on beş kişiyle ayrı ayrı yüz yüze görüşmeler yapılmış, bu görüşmeler ses kayıt cihazı ve not etme suretiyle araştırmacı tarafından kayda alınmıştır. Ayrıca her katılımcıdan bir değer üzerine temellendirdikleri bir ders saatlik Türkçe dersi planı hazırlamaları istenmiş, bu planlar sonrasında teslim alınarak araştırmacının bulgular kısmında yer yer yorumlanmıştır.

4.4. Veri Analiz Süreci

Elde edilen verilerin analizinde Schloss ve Smith (1999) tarafından oluşturulan ve Erdoğan ve Ok (2007) tarafından geliştirilen beş basamaklı veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu veri analizinde izlenen yol şöyledir:

Öncelikle görüşmeler hem ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş, hem de not etmek suretiyle yazılmıştır. Ses kayıt cihazıyla yapılan kayıtlar yazıya geçirilerek deşifre edilmiş, bu deşifreler not edilen görüşme tutanaklarıyla karşılaştırılarak görüşme tutanaklarının dökümüne son halleri verilmiştir. Ardından görüşme yapılan grup içerisinde rastgele üç görüşme formu seçilmiş, bu üç görüşme formu hem araştırmacı hem de alanda uzman başka birisi tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Sonrasında ortaya çıkan kodlar karşılaştırılmış, her iki kodlayıcı arasındaki tutarlılık değeri .82 olarak tespit edilmiştir. Ardından diğer görüşme formları da bu kodlara göre incelenerek belirli temalar altında gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmalar yapılırken bunları destekleyecek alıntılar da belirlenmiştir. Analizin son aşamasında da kodlar ve alıntılar temalar altında verilerek yorumlanmıştır.

5. BULGULAR

Bu bölümde Türkçe öğretmeni adaylarının değerler, değer eğitimi, Türkçe derslerinde değerlerin aktarımında kullanılacak yöntem ve teknikler ile tasarlanabilecek materyal önerilerini ortaya koymak amacıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular araştırma sorularıyla ilişkilendirilerek sunulmuştur.

A. Değer Kavramı Üzerine Düşünceleri

Görüşmeler neticesinde elde edilen veriler ışığında Türkçe öğretmeni adaylarının değer kavramına yükledikleri anlamlar beş kategoride gruplandırılmıştır: (1) Kuşaktan kuşağa aktarılan kurallar; (2) Toplumun bir arada tutan unsurların tümü; (3) Ortak duygu ve düşünce; (4) Toplumun iyi-kötü gördüğü şeyler; (5) Gelenek ve görenekler.

A1. Kuşaktan Kuşağa Aktarılan Kurallar: Türkçe öğretmeni adaylarının değer kavramına yükledikleri anlamlar içerisinde en çok dikkat çeken husus, değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılan kurallar olduğudur. Görüşmeye katılan öğretmen adaylarının çoğu, değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılan kurallar olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar, bu kurallara uyulmaması halinde toplum içerisinde çeşitli problemlerin ortaya çıkacağına işaret etmişlerdir. Bu konuda öğretmen adaylarından biri düşüncelerini şöyle aktarmıştır: *“Değerler geçmişten günümüze kuşaktan kuşağa aktarılan kurallar olup bu kurallara uyulması o toplumca hoş karşılanan unsurlardır. Şayet bir kişi bu kurallara uymaz ise toplum tarafından kendisine çeşitli yaptırımlar uygulanır. Dışlanma, ayıplanma gibi...”*

A2. Toplumun Bir Arada Tutan Unsurların Tümü: Görüşmeye katılan Türkçe öğretmeni adaylarının değer kavramına ilişkin görüşlerinde buldukları ortak noktalardan bir diğeri değerlerin toplumu bir arada tutan unsurların tümü olması durumudur. Görüşmeye katılan öğretmen adayları, değerler sayesinde toplumun sağlıklı ve nitelikli olabileceği, değerlerin bu yönüyle toplumsal yapının ayrılmaz yapıtaşları olduğunu belirtirler. Bu noktada katılımcılardan biri *“ Değerler toplumu bir arada tutan en önemli unsurlardır. Hatta toplumsal yapının ayakta kalmasını sağlayan, bir nevi yapıstırıcı hüviyetinde olan unsurlardır.”* şeklinde değerlendirmelerde bulunur.

A3. Ortak Duygu ve Düşünceler: Görüşmeye katılan Türkçe öğretmeni adayları, değerlerin aslında toplumun ortak duygu ve düşünceleri olduğunu belirtirler. Katılımcılar, değerlerin ortak akıl ürünü duygu ve düşünceler olduğundan bağlı buldukları toplum için çok önemli olduğunu, bu nedenle de herkesin bu ortak duygu ve düşüncelere saygı göstermeleri gerektiğini vurgularlar.

A4. Toplumun İyi ve Kötü Gördüğü Hususlar: Çalışmaya katılan öğretmen adayları, değerlerin toplumun iyi ve kötü gördüğü hususlar olduğunu belirtir. Burada dikkat çeken nokta kötü unsurların da katılımcılarca değerlerden sayılmasıdır. Örneğin doğru sözlü olmak iyi bir değer iken yalan söylemek kötü bir değer olarak görülmektedir. Bu noktada bu görüşü bildiren katılımcıların değer kavramına yükledikleri iyi ve kötü hususlar kavramı dikkat çekicidir.

A5. Gelenek ve Görenekler: Görüşmeye katılan Türkçe öğretmeni adaylarından bir kısmı da değerleri gelenek ve görenekler olarak değerlendirir. Bu noktada katılımcılardan bir tanesi *“Değerler her toplumun gelenek ve görenekleridir. Bu gelenek ve göreneklere uymak, bunlara göre davranmak da her bireyin en temel vazifesidir.”* şeklinde görüşlerini dile getirir.

B. Okullarda Öğretilmesi Gerekli Öncelikli Değerler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında Türkçe öğretmeni adaylarının okullarda öğretilmesi gerekli olarak önerdikleri değerler 3 başlıkta toplanmıştır: (1) Saygı; (2) Sevgi; (3) Vatan sevgisidir.

B1. Saygı: Çalışmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının tamamı okullarda öğretilmesi gereken ilk değer saygı olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmen adayları, saygının insan ilişkilerinin temelini oluşturduğunu, saygının olmadığı yerde diğer değerlerin de barınamayacağını belirtirler. Bu noktada özellikle öğretmenlerin önemli rol modeller olmaları gerektiğini vurgularlar. Saygı değerinin önemi üzerine öğretmen adaylarından biri *“Bence okullarda öğretilmesi gereken ilk değer saygıdır. Çünkü saygı olmazsa, hoşgörü olmaz, yardımseverlik olmaz, dayanışma olmaz, iyilik yapma durumu yaygınlaşmaz. Yani diğer değerler de toplumda yer almaz. Bu nedenle öncelikle öğrencilere saygı değerinin önemi hissettirilerek bu değer kavratılmalıdır. Ancak burada özellikle öğretmenlerin çok dikkat etmeleri gereklidir. Yani öğretmenler bu değeri öğretirken, tabii ki sadece saygı değeri için değil diğer değerler için de geçerli, mutlaka öğrencilere olumlu rol modeller olmalıdır. Öğretmeninden saygı görmeyen bir öğrencinin arkadaşlarına da saygı göstermesi pek de mümkün değildir.”* şeklinde görüşlerini aktarır.

B2. Sevgi: Çalışmaya katılan katılımcıların okullarda öğretilmesi öncelikli değerler arasında gördükleri bir diğer değer sevgi değeridir. Katılımcılar, bu değer bireye kavratılması durumunda insanlar arasında olumlu bir iletişimin gerçekleşeceğini bu sayede de toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Türkçe öğretmeni adaylarından biri sevgi değeri üzerine *“Hayatta her şey sevgi ile başlar. Sevgi olmadan*

hoşgörüden söz edemezsiniz. Ya da yardımlaşma ve dayanışma da olmaz. Bu nedenle öncelikle öğretilmesi gerekli değerlerin başında sevgi gelir. Tabii bu noktada en büyük iş öncelikle ailelere, sonrasında da okullara düşer.” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

B3. Vatan Sevgisi: Türkçe öğretmeni adaylarının okullarda öğretilmesi öncelikli olarak kabul ettikleri değerlerden bir diğeri de vatan sevgisidir. Vatan sevgisi sayesinde toplumun birlik olup beraberce kalkınıp güçleneceğini belirten öğretmen adayları, birlik ve beraberlik duygusu güçlenen toplumların yarınlarına daha güvenle bakacaklarına dikkat çekerler.

C. Okullardaki Değer Eğitimiyle İlgili Uygulamalar

Araştırma sonucunda okullarda değer eğitimiyle ilgili uygulamalar noktasında Türkçe öğretmeni adayları 3 konuya dikkat çekmişlerdir: Bunlar (1) Herhangi bir uygulama yok; (2) Atatürk köşesi; (3) Değerler İlgili Pano.

C1. Herhangi Bir Uygulama Yok: Çalışmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları staja gittikleri ortaokullarda değer eğitimiyle ilgili herhangi bir uygulamaya tanık olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu hususta öğretmen adaylarından biri görüşlerini şöyle dile getirir: *“Doğruyu söylemek gerekirse staja gittiğimiz okullarda iki dönem içerisinde değer eğitimiyle ilgili hiçbir uygulamaya şahit olmadık. Okullarda bu konuda herhangi bir çalışma yapıldığını da duymadık.”*

C2. Atatürk Köşesi: Öğretmen adaylarının küçük bir oranı sadece sınıflarda millî değerler içerisinde sayılabilecek Atatürk köşelerinin olduğunu vurgulamışlardır. Bu noktada öğretmen adaylarından biri *“Sınıflarda sadece âdet olduğu üzere Atatürk köşeleri var. Bunlar da ne kadar etkili, tartışılır. Çünkü bunları yapma konusunda sanki öğretmenler kendilerini mecbur hissediyorlar. Bu nedenle de pek de yararlı olduğunu düşünmüyorum.”* şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir.

C3. Değerlerle İlgili Pano: Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından sadece ikisi okullarda koridorda yer alan panolarda ayın değeri başlığı altında bir değer ve bu değerle ilgili açıklamaların bulunduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri bu konuda *“Ben koridordaki panoda ayın değeri başlığı altında Yardımseverlik değerini gördüm. Başlığın altında da bu değerle ilgili kısa açıklamalar ve örnek metinler vardı. Açıkçası bunların ne kadar yararlı olduğu konusunda net bir fikrim yok. Hatta oradaki panodan öğrencilerin kaçının haberi var? Bu bile net değil.”* şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir.

Ç. Türkçe Derslerinde Değer Aktarımında Kullanılabilecek Yöntem ve Teknikler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılabilecek yöntem ve teknikler noktasında şu önerilerde bulunmuşlardır: (1) Dramatizasyon Yöntemi; (2) Tartışma Yöntemi; (3) Sunuş Yoluyla Öğretim; (4) Örnek Olay Yöntemi; (5) Soru-Cevap Yöntemi; (6) Kompozisyon (Yazma) Çalışmaları.

Ç1. Dramatizasyon Yöntemi: Çalışmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları Türkçe derslerinde değer aktarımında en çok kullanılacak yöntemin dramatizasyon yöntemi olduğunu belirtmişlerdir. Derslerde yapılabilecek farklı canlandırmalar sayesinde öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerine aktif katılımlarının sağlanacağını belirten katılımcılar, bu sayede öğrenmenin en önemli unsuru olan yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesinin yerine getirilebileceğini belirtirler. Ayrıca öğretmen adayları canlandırmalar esnasında sık sık ara verilerek öğrencilerin konu hakkında düşüncelerinin öğrenilebileceğini de vurgularlar. Bu durum öğretmen adaylarının hazırlamış oldukları örnek günlük planda da dikkati çekmektedir.

Öğretmen adaylarının tamamı hazırladıkları günlük planda dramatizasyon yöntemine geniş bir şekilde yer verirler. Bu noktada öğretmenlerden biri hazırlamış olduğu günlük planında dayanışma değerini konu alan bir metne yer verir. Bu metnin sınıfta canlandırılacağını belirterek düşüncelerini şöyle aktarır: *“Sınıf iki gruba ayrılır. Gruplar aynı ve karşıt fikirli öğrenciler olarak belirlenir. Önce metin aynı şekliyle sınıfta canlandırılır. Daha sonra öğrencilerin istedikleri şekilde canlandırmaları sağlanarak yaratıcı drama halinde oynamaları istenir. Öğrenciler bu aşamada rol oynarken ve yaratıcı drama yaparlarken birbirlerine ihtiyaç duymaları sağlanır...”*

Ç2. Tartışma Yöntemi: Araştırmaya katılan öğretmen adayları değer aktarımında yaygın olarak kullanılacak bir diğer yöntemin tartışma yöntemi olduğunu belirtirler. Özellikle öğretmenin rehberliğinde yapılacak tartışmaların daha verimli olacağını vurgulayan katılımcılar bu yöntem sayesinde farklı görüş ve düşüncelerin de doğru olabileceğini öğrencilerin kavrayacağını dile getirirler. Bu konuda öğretmen adaylarından biri *“Tartışma yöntemi sayesinde öğrenci kendi göremediği şeylerin farkına varır. Başkalarının bakış açılarından olayları algılamayı öğrenir.”* şeklinde düşüncelerini paylaşmıştır.

Öğretmen adaylarının yapmış oldukları günlük planda özellikle bu yöntemin de etkin bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Hazırlamış olduğu günlük plan örneğinde katılımcılardan biri sevgi ve saygı değerleriyle ilgili tartışma yönteminin nasıl kullanılacağını şöyle aktarır: *“Saygı ve sevgi değerlerinin önemini derste öğrencilere aktardıktan sonra sınıfı iki gruba ayırıyorum. Bir gruba sevgi değerinin toplum için önemini, diğer gruba da saygı değerinin önemini savunur ve sevgi ve saygının olmadığı toplumlar üzerine düşüncelerini söyletirim.”*

Ç3. Sunuş Yoluyla Öğretim: Çalışmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları değer aktarımında kullanılacak bir diğer önemli yöntemin eğitimde çok yaygın bir şekilde kullanılan sunuş yoluyla öğretim olduğunu belirtirler. Bu yöntemin kullanılması, öğretmene zaman açısından tasarruf sağlayabileceği gibi bu yöntem farklı tekniklerle desteklendiğinde değerlerin öğrencilerce daha çok içselleştirilmesinin sağlanabileceğini vurgularlar.

Sunuş yoluyla öğretime, öğretmen adaylarının hazırlamış oldukları günlük plan örneğinde diğer yöntemlerle birlikte kullanılarak yer verilir. Örneğin öğretmen adaylarından biri saygı ile ilgili derse giriş yaptıktan sonra şöyle devam eder *“Öncelikle saygı değeri ile ilgili etkinlikler yapıldıktan ve bu değer toplum için önemi kavrandıktan sonra özellikle dersin son*

kısmında bu değerle ilgili temel özellikleri kısaca öğrencilere özetlerim. Bu sayede hem konunun tekrarı yapılmış olur, hem de kısa bir özet geçmiş olurum."

Ç4. Örnek Olay Yöntemi: Çalışmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları, Türkçe derslerinde değerlerin daha etkili ve daha verimli bir şekilde aktarılmasında yararlanacakları yöntemlerden bir diğeri olarak örnek olay yöntemini gösterir. Öğretmen adayları bu yöntemin kullanımı sayesinde günlük hayatla ilişkilendirilen, değer aktarımında kullanılabilecek problem örneklerinin sınıfta öğrencilerce konuşularak çözümleneceğini, bu sayede de bireyin empati kurabilme becerisinin gelişebileceğini ve öğrendiklerini günlük hayatla ilişkilendirebileceklerini belirtirler. Görüşmeye katılan öğretmen adaylarında biri bu konuda *"Bence Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılabilecek en etkili yöntem örnek olay yöntemidir. Ancak bu yöntemin etkin kullanımı için günlük hayatta karşılaşılabilecek bir problem öğretmen tarafından sınıfta iyi bir şekilde kurgulanmalıdır. Örneğin karşıdan karşıya geçmekte zorluk çeken âmâ bir kişinin durumu öğrencilere örnek olarak verilir. Siz de o anda oradasınız. Ne yaparsınız? şeklinde bir soru öğrencilere yöneltilir ve onların düşünceleri alınır. Bu sayede yardımseverlik değerinin önemi öğrencilere aktarılmış olur."* şeklinde düşüncelerini aktarır.

Ç5. Soru-Cevap Yöntemi: Türkçe öğretmeni adayları Türkçe derslerinde değer aktarımının etkili ve verimli bir şekilde yapılabilmesinde soru-cevap yönteminin de etkili olduğunu belirtirler. Öğretmen adayları özellikle farklı becerileri ölçen sorular, analiz-sentez soruları-tamamlama soruları gibi, kullanıldığında Türkçe derslerinde değer aktarımının daha etkili ve daha başarılı olacağına işaret ederler.

Ç6. Kompozisyon (Yazma) Çalışmaları: Araştırmaya katılan öğretmen adayları değerlerin Türkçe derslerinde daha etkili ve verimli bir şekilde öğrenciye aktarılabilmesi için yazma çalışmalarına da çokça yer verilmesi gerektiğini savunurlar. Katılımcılar özellikle farklı yazma teknikleri sayesinde, yazının başlangıç ya da sonuç kısmını tamamlama-kurgusal yazılar yazma gibi, öğrencilerin pek çok değeri daha kolay ve daha nitelikli bir şekilde kavrayabileceklerini vurgularlar. Bu nedenle Türkçe derslerinde değer eğitimi destekleyici yazma çalışmalarının yapılmasını tavsiye ederler.

D. Öğrencilerin Değerleri Kazanıp Kazanmadıklarının Anlaşılması

Araştırma sonucunda elde edilen veriler neticesinde öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarının anlaşılması için Türkçe öğretmeni adayları şu yolları önermişlerdir: (1) Okul içi ve okul dışı gözlem;; (2) Veli toplantıları-Ailelerle iletişim; (3) Arkadaş gruplarıyla görüşme.

D1. Okul İçi ve Okul Dışı Gözlem: Değerlerin öğrencilerce kazanılıp kazanılmadığının nasıl anlaşılacağı sorusuna Türkçe öğretmeni adaylarının hepsi de okul içi ve okul dışı gözlem yoluyla yanıtını vermişlerdir. Bu konuda öğretmenlerden biri *"Sadece okulda gözlem elbette yeterli olmayacaktır. Mümkün olduğu ölçüde okul dışında da, mesela yaşadığı mahallede, sokakta, öğrencilerin davranışları gözlemlenmelidir."* şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

D2. Veli Toplantıları-Ailelerle İletişim: Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları, değerlerin öğrencilerce kazanılıp kazanılmadığının öğrencilerin aileleriyle yapılacak görüşmeler yardımıyla anlaşılacağını belirtirler. Öğretmen adayları, öğrencilerin okulda geçirecekleri vaktin sınırlı olduğu, bu nedenle okul dışında özellikle evlerinde aile fertleriyle de çok zaman geçirdiklerini bu nedenle ailelerle yapılacak görüşmeler, veli toplantısı-aile ziyareti gibi, yardımıyla da öğrencilerin bu değerleri içselleştirip içselleştirmediklerini anlayabileceklerini belirtmişlerdir. Bu noktada öğretmen adaylarından biri, *“Aslında sadece öğretmenin okulda yaptığı gözlemlerle öğrencilerin istedik değerleri kazanıp kazanmadıklarını anlamak zor. Zira öğrenci okulun haricinde evinde de zaman geçirmekte. Bu nedenle de velilerle de sık sık biraraya gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu da tabii veli toplantıları vasıtasıyla mümkün olur. Gerçi öğretmenler ev ziyaretleri de yapabilseler iyi olur, ama buna kolay kolay her öğretmen zaman da ayıramaz sanki.”* şeklinde düşüncelerini aktarmıştır.

D3. Arkadaş Gruplarıyla Görüşme: Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları, öğrencilerin istenilen değerleri kavrayıp kavrayamadıklarını anlamamanın bir diğer yolunun arkadaş gruplarıyla yapılacak görüşmeler olduğunu belirtirler. Öğrencilerin özellikle arkadaş gruplarıyla birlikten daha içten ve daha doğal davranacaklarını belirten katılımcılar, bu nedenle bir öğrencinin istenilen bir değeri kavrayıp kavramadığını anlamak için o öğrencinin arkadaş grubuyla sohbet edip onların fikirlerinden yararlanılabileceğini belirtirler. Bu noktada öğretmen adaylarından biri *“Bence bunu anlamamanın en doğal yolu öğrencinin diğer arkadaşlarıyla sohbet etmek, üstü kapalı bir şekilde onların fikirlerinden yararlanmaktır. Çünkü arkadaş grubu içerisinde çocuk olduğu gibi davranır, yapmacıklıktan uzak olur.”* şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

E. Türkçe Derslerinde Değer Aktarımında Materyal Kullanımı

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında öğretmen adaylarının Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılabilecek materyal önerileri şu başlıklar altında toplanmıştır: (1) Kısa filmler; (2) Pano; (3) Değerlerle ilgili kitaplar; (4) Resim ve Fotoğraflar; (5) Değer Ağacı.

E1. Kısa Filmler: Görüşmeye katılan Türkçe öğretmeni adayları, Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılabilecek en yaygın materyalin kısa filmler olduğunu belirtirler. Kısa filmlerin öğrencilerin ilgisini çekebileceğini belirten öğretmen adayları, bu konuda özellikle Milli Eğitim Bakanlığına büyük sorumluluklar düştüğünü vurgularlar. Bu kısa filmler Milli Eğitim Bakanlığının onayladığı profesyonel kişilere hazırlatılmalı ve bunların okullara dağıtımı sağlanmalıdır. Öğretmen adaylarından biri bu konuda *“Tabii bunları hazırlamak da yeterli değil. Bunların okullarda derslerde etkin ve verimli bir şekilde kullanılması gerekir. Bu noktada da bence idarecilere büyük sorumluluklar düşmektedir. İdareciler bu tarz materyallerin kullanımında Türkçe öğretmenlerini cesaretlendirmeli, onları teşvik etmelidir.”* şeklinde düşüncelerini aktarır. Öğretmen adaylarından bir diğeri ise *“Bence sadece öğretmenin değerleri öğrencilere anlatarak kazandırması pek de mümkün değil. Özellikle*

materyallerden yararlanılmalı. Materyaller içerisinde de öğretmenlerin kullanabilecekleri en önemli materyal bence kısa filmlerdir. Bunlar alanında uzman kişilerce hazırlanmalı, Milli Eğitim Bakanlığının da onayından geçirildikten sonra okullarda öğretmenlerin etkin ve verimli bir şekilde kullanmaları sağlanmalıdır.” şeklinde görüşlerini aktarır.

E2. Pano: Türkçe öğretmeni adayları Türkçe derslerinde değer aktarımında bir diğer materyal olarak panoların kullanılabilirliğini belirtmişlerdir. Katılımcılara göre gerek sınıf, gerekse okul içlerinde koridorlardaki panolara değerler aktarımıyla ilgili etkinlikler hazırlanıp asılabilir. Derslerde de bu panolara sık sık atıfta bulunup öğrencilerin dikkatleri bu panolara çekilerek panolardan faydalanılabilir. Bu noktada öğretmen adaylarından biri *“Sınıf içerisindeki ve koridorlardaki panolar aslında değerler aktarımında aktif bir şekilde kullanılabilir. Burada bence dikkat edilmesi gereken şey özellikle sınıf içerisindeki panoların o sınıfın düzeyine uygun olmasıdır. Mesela 5. sınıf panosunda yardımseverlikle ilgili seviyelerine uygun bir fabl yer alırken, 8. sınıf panosunda yardımseverlikle ilgili biraz daha ağır seviyede bir metin yer almalıdır.”* şeklinde görüşlerini belirtir.

Görüşmeye katılan öğretmen adayları hazırladıkları günlük plan örneklerinde de pano çalışmalarına yer vermişlerdir. Bu noktada öğretmen adaylarından biri *“Her hafta sınıf panosuna bir değer adını veririm. Mesela bir hafta dürüstlük olur, o panonun adı. Dürüstlükle ilgili atasözü, deyim, özdeyişleri öğrencilerle birlikte oluşturur, o panoya asarım ve o panoya öğrencilerin dikkatlerini çekerek panodan en üst düzeyde yararlanmalarını sağlarım. Sonraki haftalarda diğer değerleri de bu şekilde pano üzerinde devam ettiririm.”* şeklinde görüşlerini aktarır.

E3. Değerlerle İlgili Kitaplar: Görüşmeye katılan Türkçe öğretmeni adayları Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılacak farklı kitapların da önemli materyaller arasında yer alabileceğini belirtirler. Özellikle içlerinde öğrencilerin kazanmaları istenilen değerleri barındıran, öğrenci düzeylerine uygun hikâye ya da metinlerin yer aldığı kitapların Türkçe derslerinde değer aktarımında öğretmene büyük kolaylıklar sağlayacağını belirten katılımcılardan biri bu konuya şöyle dikkat çeker: *“Ömer Seyfettin’in eserleri pek çok değeri içerisinde barındıran hikâyelerden oluşuyor. Mesela vatan sevgisinin öğrencilere aktarılabilmesinde Pembe İncili Kaftan hikâyesi bire bir. Ordaki Muhsin Çelebi’yi okuyan, ondaki vatan aşkını gören bir öğrencinin hissettiklerini düşünsenize. 7. sınıfa gelmiş bir öğrenciyi bence içten içe etkiler.”*

E4. Resim ve Fotoğraflar: Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları değer aktarımında kullanılacak materyaller olarak resim ve fotoğraflardan da etkin bir şekilde yararlanılabileceğini vurgulamışlardır. Özellikle değerlerin önemine işaret eden resim ve fotoğraflardan gerek derslerde üzerine konuşularak, gerekse sınıf ve okul panolarına asıp öğrencilerin dikkatleri onlara çekilerek yararlanılabileceğini belirten öğretmen adaylarından biri bu konuda *“Bazen bir resim sözcüklerin anlatabileceğinden çok daha fazlasını verir insana. Mesela dayanışma değerinin verildiği bir resim sınıfa getirilip, bu resim üzerine öğrenciler konuşturulabilir. Sonra da bu konuşmalardan dayanışma değerinin birey ve toplum için önemi özetlenir. Bu gibi nedenlerden Türkçe derslerinde değer aktarımında resim ve fotoğraflardan yararlanılmalıdır, kanaatindeyim.”* şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

E5. Değer Ağacı: Görüşmeye katılan öğretmen adaylarının Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılmasını önerdikleri bir diğer materyal değer ağacıdır. Öğretmen adayları değer ağacı diye adlandırdıkları materyali, üzerinde değerler, bunların özellikleri ve bunlarla ilgili küçük resim ya da fotoğrafların bulunduğu ağaç şeklinde materyaller, olarak tanımlarlar. Bu materyalle ilgili öğretmen adaylarından biri, *“Bence sadece üzerinde değer adı ve özelliklerinin bulunduğu ağaç şeklindeki materyali hazırlayıp bir kenara koymak pek de faydalı olmasa gerek. Yeri geldiğinde bu materyali etkin ve verimli bir şekilde kullanmak da gerekli. Bu ağaçlardan sınıflarda çeşitli etkinlikler çerçevesinde yararlanılabilir. Örneğin bu ağacın üzerine o gün Türkçe dersinde işlenecek metinle ilişkili değer özellikleri yazılıp kullanılabilir. Mesela o gün derste yardımseverlikle ilgili bir metin işlenecek, metin işlenmeden önce yardımseverlik örnekleriyle ilgili cümlelerin yer aldığı küçük kağıtlar yapıştırılır. Bu örnekler seslendirilerek bu özelliklerin hangi değeri işaret ettiği öğrencilere sorularak cevaplandırılabilir.”* şeklinde görüşlerini aktarmıştır.

6. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının değer algıları ve değer eğitimine bakış açıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adayları değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılan, toplumu bir arada tutan ortak duygu ve düşünceler, bir diğer tabirle toplumun iyi gördüğü gelenek ve görenekler olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum Aladağ ve Kuzgun (2015) ile Kolaç ve Karadağ (2012)'in çalışmalarından elde ettikleri sonuçla örtüşmektedir.

Okullarda öğretilmesi gerekli öncelikli değerler konusu incelendiğinde araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları öncelikle saygı ve sevgi değerinin öğrencilere kazandırılması gerektiği noktasında görüş bildirirler. Öğretmen adayları ulusal değerlerin öğrencilere öğretilmesi ve kavratılmasının değerlerin eğitiminde büyük bir önemi olduğuna dikkat çekerler. Bu durum Özdemir ve Sezgin (2011)'in çalışmalarıyla da örtüşmektedir. Öte yandan Kolaç ve Karadağ (2012) tarafından Türkçe eğitimi lisans programı 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileriyle yapılan çalışmanın sonuçlarıyla ise farklı bir görünüm arz etmektedir. Kolaç ve Karadağ (2012) çalışmalarında Türkçe bölümü öğrencilerinin, 4. sınıflar hariç, en çok önem verdikleri değerlerin ulusal değerler olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise ulusal değerler, saygı ve sevgi değerinin ardından gelmektedir.

Okullarda değer eğitimiyle ilgili yapılan uygulamalar noktasında Türkçe öğretmeni adayları staja gittikleri okullarda herhangi bir uygulama görmediklerini, sadece fonksiyonel olmayan Atatürk köşelerinin bulunduğunu, bunun da değer eğitiminde ciddi bir eksiklik olduğunu vurgularlar. Öğretmen adaylarından sadece biri okul koridorunda ayın değeri başlığı altında o değerle ilgili etkinliklerin bulunduğunu belirtir. Okullarda değer eğitimiyle ilgili nitelikli uygulamaların olmayışı ciddi bir eksikliklerdir. Okulların en önemli görevlerinden birinin akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireylerin yetiştirilmesi (Ekşi, 2003) olduğu düşünüldüğünde okullardaki değer eğitimi uygulamalarının önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu nedenle değer eğitiminin daha etkili ve verimli bir şekilde yapılabilmesi

için okullarda değer eğitimi uygulamalarına yer verilmeli, öğrencilerin bu uygulamalardan faydalanmaları sağlanmalıdır.

Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılacak yöntem ve tekniklerle ilgili araştırmaya katılan öğretmen adaylarının özellikle dramatizasyon yönteminin yaygın bir şekilde kullanılabileceğini önerdikleri görülmektedir. Bu durum Kolaç ve Karadağ (2012)'ın çalışmalarından elde ettikleri sonuçlarla örtüşür niteliktedir. Eğitimde yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesinin önemi düşünüldüğünde özellikle öğrencilerin dramatizasyon esnasındaki aktiflikleri, bizzat sürecin içerisinde olmaları değer eğitiminin daha etkili bir şekilde yapılabilmesi için gereklidir. Ayrıca öğretmen adayları kompozisyon yazma çalışmalarının da Türkçe derslerinde değer aktarımında faydalı olacağını belirtmişlerdir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta kompozisyon çalışmalarının bilindik ve alışıldık manada olan özlü söz, atasözü ya da önemli bir sözü açıklama şeklinde olmasından ziyade öğrencileri kompozisyon yazmadan uzaklaştırmayacak etkinlikler olarak planlanmasıdır. Örneğin içerisinde değerleri konu edinen bir yazının baş ya da son kısmının boş bırakılarak bu kısımların öğrencilerce doldurulmasının beklenmesi, farklı uygulamaları içerisinde barındıran yaratıcı yazma çalışmaları, değerler konulu bir resim ya da fotoğrafın gösterilerek bunun öğrencilerce yorumlanması ve bu noktada öğrencilerin desteklenmesi etkili kompozisyon çalışmaları için önemlidir. Bu noktada Kolaç ve Karadağ (2012) da araştırmanın sonuçlarıyla paralel bir şekilde kompozisyon yazma çalışmalarının değer eğitiminde etkin bir şekilde kullanılabilmesine dikkat çekerler. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları Türkçe derslerinde tartışma yöntemi, sunuş yoluyla öğretim, örnek olay yöntemi ve soru-cevap yönteminin de değer eğitiminde kullanılabilmesini vurgulamışlardır. Tartışma yöntemi farklı bakış açılarını görebilme, farklı duygu ve düşüncelere saygılı olabilme ve empati kurabilme becerilerini geliştirebileceği için değer eğitiminde de etkin bir şekilde kullanılması önemli bir noktadır. Kolaç ve Karadağ (2012) da çalışmalarında tartışma yönteminin değer eğitiminde etkin bir şekilde kullanılabilmesini belirtirler. Yine Türkçe derslerinde değer eğitiminde, özellikle teorik kısımlarda zaman kaybının önüne geçebilmek, uygulama çalışmalarına daha fazla zaman ayırabilmek amacıyla sunuş yoluyla öğretim de yararlanılabilecek bir öğretim yöntemidir. Derslerde, eğitim sürecinde bütün öğrencileri aktif kılabilme amacıyla yer yer soru-cevap yöntemine, öğrencilerin diğer öğrencilerle işbirliği kurarak bağımsız düşünme ve orijinal fikirler üretebilmelerine olanak sağlaması amacıyla da örnek olay yöntemini kullanmak değer eğitiminin daha etkili ve daha verimli yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Türkçe öğretmeni adaylarına göre, öğrencilerin bir değeri kazanıp kazanmadığının anlaşılmasının en önemli yolu gözlem yapmaktır. Bunun yanı sıra aileler ile kurulacak iletişim de çok önemlidir. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, Fidan (2009), Yıldırım (2009) ve Yazar (2012)'in elde ettiği sonuçlarla örtüşmektedir. Fidan, Yıldırım ve Yazar da çalışmalarında değer eğitimi sürecinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesinde okul ve ailelerin ortaklaşa hareket etmeleri gerektiğini, burada da okul aile birliklerine büyük sorumluluklar düştüğünü belirtmişlerdir. Eğitim sürecinin verimliliğinin okul, aile ve çevre (arkadaş grupları) arasındaki pozitif ilişkiye bağlı olduğu düşünüldüğünde değer eğitiminin etkili ve verimli bir şekilde yapılmasının bu üç unsur arasındaki nitelikli işbirliğine bağlı olduğu anlaşılacaktır. Bu nedenle okullarda verilen değer eğitiminden zaman zaman aile de veli toplantıları, sosyal faaliyetler ve benzeri etkinliklerle haberdar edilerek değer eğitimi daha koordineli bir şekilde

yapılmalıdır. Aksi takdirde okulda verilen değer eğitimiyle çelişen bir aile anlayışı öğrencide de bocalamalara neden olacak, sonuçta da eğitim süreci başarıya ulaşamayacaktır. Bu nedenle özellikle okul aile birlikleri okul ile aileler arasında köprü görevi üstlenmeli, aktif ve verimli faaliyetler organize etmelidir.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları Türkçe derslerinde değer aktarımında kullanılacak materyallerin başında kısa filmlerin önemli olduğuna dikkat çekerler. Bu durum Fidan (2009) ile Kolaç ve Karadağ (2012)'in çalışmalarının sonuçlarıyla örtüşür niteliktedir. Günümüzde eğitimde kullanılabilecek kısa filmler, profesyonel kurumlarca hazırlanmalı ve öğrencilerin dikkatlerini çekebilecek, hedef ve kazanımlara ulaşılmasına yardımcı olabilecek nitelikte olmalıdır. Özellikle örnek olaylar üzerine kurulu kısa filmler, değer eğitiminde öğretmene büyük kolaylıklar sağlayacak, öğrenci kısa filmlerde gördüğü olumlu rol modelleri kendisine örnek alarak günlük hayatta bunları uygulayabilecektir. Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe derslerinde kullanılmasını önerdikleri diğer materyaller, pano, değerlerle ilgili kitaplarla resim ve fotoğraflardır. Günümüzde özellikle okul koridorlarında ve sınıflarda panolar yer almaktadır. Ancak bu panolar etkili bir şekilde kullanılamamakta, bunlardan gerekli fayda sağlanamamaktadır. Değer eğitiminde bu panolardan yararlanabilmek için panolar dikkatli bir şekilde, öğrencilerin ilgilerini çekebilecek şekilde öğrencilerle birlikte hazırlanmalı, bu panolara Türkçe öğretmenlerince derslerde dikkat çekilerek öğrencilerin panolardan yararlanmaları sağlanmalıdır. Yine öğrencilerin ilgilerini çekebilecek nitelikte, onların rol model alacakları kahramanların da yer aldığı kitaplardan faydalanmak değer eğitimine büyük katkılar sağlayacaktır. Bugün özellikle Türkçe derslerinde okuma saatlerinde bu kitaplardan yararlanmak ve bu kitapları okumaları yönünde öğrencileri yönlendirerek tavsiyelerde bulunmak değer eğitimine olumlu katkılar sağlayacaktır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının değerler aktarımında kullanılmasını önerdikleri bir diğer materyal ise resim ve fotoğraflardır. Bazen bir resim, bir fotoğraf insanlara birkaç sayfa yazının anlatabileceğinden daha fazlasını anlatır. Bu nedenle Türkçe derslerinde öğrencilerin dikkat ve ilgilerini çekici resim ve fotoğraflar kullanmak değer eğitimi sürecini olumlu etkileyecektir. Görüşmeye katılan öğretmen adaylarının önerdiği bir diğer materyal ise değer ağaçlarıdır. Değer ağaçları farklı şekillerde hazırlanabilmektedir. Ağaç şeklinde kesilen büyük kartonun üzerine değerlerle ilgili kısa bilgiler, örnek uygulamalar, farklı resim ve fotoğrafların yer alacağı değer ağaçları etkin ve verimli bir şekilde kullanıldığı sürece değer eğitiminde faydalanılabilecek materyallerden olacaktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken şey, hazırlanacak olan ağacın nitelikli ve öğrencilerin dikkatlerini çekebilecek özellikte olmasıdır. Ayrıca Türkçe öğretmenlerinin de derslerde yer yer bu değer ağacını etkili bir şekilde kullanmaları ve öğrencileri bu yönde teşvik etmeleri materyalin kullanımını olumlu etkileyecektir.

Araştırma sonucunda ortaya konan öneriler ışığında yapılacak bazı çalışmalarla değer eğitimi Türkçe derslerinde daha etkin ve daha verimli bir şekilde yapılabilir. Bu öneriler şöyle sıralanabilir:

- Özellikle eğitim fakültelerinin Türkçe eğitimi bölümü lisans programlarına, Türkçe öğretmeni adaylarının değer eğitimiyle ilgili altyapılarını oluşturabilmek, atandıkları okulda farklı yöntem ve teknikleri etkin bir şekilde kullanmalarına olanak sağlamak amacıyla zorunlu olarak *Türkçe Derslerinde Değer Aktarımı* dersi konulmalı, yapılacak teori ve

uygulama dersleriyle öğretmen adaylarının en üst düzeyde bu derslerden yararlanmaları sağlanmalıdır.

- Değer eğitimi uygulamaları sadece kâğıt üzerinde yapılması gereken uygulamalar olmaktan çıkarılmalı, özellikle okul idarecileri ve öğretmenleri bu konuda bilinçlendirilerek okullarda yaygın bir şekilde etkili değer eğitimi uygulamalarına yer verilmelidir.

- Değer eğitimi uygulamaları sadece okul temelli düşünülmemeli, etkili bir değer aktarımı için okul-aile işbirliğinin sağlanması gerektiği unutulmamalıdır. Bu amaçla okul aile birlikleri çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler düzenleyerek aileleri ve okulu bir araya getirmeli, karşılıklı etkileşim içerisinde değer eğitimi yürütülmelidir.

- Türkçe derslerinde değer eğitiminin daha etkili ve verimli yapılabilmesi için profesyonel kurumlarca çeşitli materyaller tasarlanmalı, bu konuda Türkçe öğretmenlerine hizmet içi eğitimler verilerek bu materyallerden Türkçe derslerinde etkin bir şekilde yararlanmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aladağ, S.; Kuzgun, M.P. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının 'değer' kavramına ilişkin metaforik algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 29, 163-193.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değer eğitimi. <http://www.degeregitimi.com/makaleler/makaleler.html> Erişim Tarihi: 21.08.2015.
- Bilgin, N.(1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değer eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Erdoğan, M.; Ok, A. (2007, Eylül). Öğretmen adaylarının ürün seçki dosyaları ile ilgili kullandıkları mecazlar. E. Erginer (Editör), *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi bildiri kitabı* içinde (C. I, s. 282-287) Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Fichter, J. (2009), *Sosyoloji nedir?* (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fidan, K.N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*. 2(2). 1-18.
- Güven, A.Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30,169-202.
- Kluckhohn, C. (1951). Values and value orientations in the theory of action: An exploration in definition and classification. In T. Parsons & E. Shils (Eds.), *Toward a general theory of action* (pp. 388-433). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kolaç, E.; Karadağ, R. (2012), Türkçe öğretmeni adaylarının 'değer' kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11 (3). 762-777.
- Özdemir, S.; Sezgin, F. (2011). Öğretmen adaylarının bireysel ve örgütsel değerler ile öğrencilerde görmek istedikleri değerlere ilişkin önem sırası algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(2), 1-21.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Tha Free Pres.

Schwartz, S.H. ve W. Bilsky. (1987). Towards a psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*. 53, 550-562.

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*. 25, 1-65.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*. 50(4) 19-45.

Yazar, T. (2012), Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2 (1). 61-68.

Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of Turkish class teachers: A phenomenological approach. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.